

Nem egyszerű, de nem lehetetlen

Útmutató azonos nemű pároknak a gyermekvállaláshoz

Írta: dr. Sándor Bea
Kiadja a Háttér Társaság
2022. december

Jelen kiadvány a 2022. december 31-én került lezárásra, tartalma nem minősül jogi tanácsadásnak. A Háttér Társaság nem vállal felelősséget azért, hogy a kiadványban képviselt álláspontot a hatóságok vagy a bíróságok elfogadják. A Háttér Társaság továbbá nem vállal felelősséget a kiadványban szereplő külső honlapok tartalmáért sem.

A kiadvány elkészítését a Német Szövetségi Köztársaság Külügyminisztériuma támogatta.

Szövetségi Külügyminisztérium

Human Rights

Bár a jogszabályok nem ismerik el az azonos nemű párok mindkét tagját egyenlő szülőként, sokan vállalnak és nevelnek együtt gyermeket.

bejegyzett élettársi kapcsolat csaknem másfél évtizeddel ezelőtti, 2009-ben történt bevezetésével komoly előrelépés történt az azonos neműek párkapcsolatainak elismerése terén, de az azonos nemű párok gyermeknevelésének kérdése Magyarországon továbbra is tabu. A törvény kifejezetten kizárja, hogy a gyermeket vállalni akaró vagy gyermeket nevelő azonos nemű párok a heteroszexuális párokkal egyenlő bánásmódban részesüljenek. Igaz, a vérszerinti vagy örökbefogadó szülő bejegyzett élettársára a törvény úgy tekint, mint a szülő házastársára, és ezért mostoha-
szülőnek minősül, vagyis jogosult például egyes családtámogatási ellátások igénybevételére, de szülői státuszba nem kerülhet. 2010 óta pedig a kormány és a törvényhozás aktívan fellép az ellen, hogy azonos nemű párok gyermeket vállalhassanak. Ennek ellenére mindennapi tapasztalat, hogy egyre több meleg és leszbikus pár nevel gyermeket, és a szivárványcsaládok társadalmi támogatottsága is egyre nő.

Az alábbiakban a gyermekvállalás módjait, illetve az ezeket meghatározó jogszabályokat tekintjük át.

Korábbi kapcsolatból származó gyermek

Az LMBTQI emberek egy része élete egy szakaszában heteroszexuális párkapcsolatban (*házasságban, élettársi kapcsolatban*) él, és gyakran gyermeke is születik. A szexuális irányultság vagy nemi identitás felvállalása sokszor váláshoz, a kapcsolat felbomlásához vezet. Ezekben a helyzetekben merül fel a gyermek szülői felügyeletének, elhelyezésének, valamint a különő szülő kapcsolat tartásának kérdése.

-
- **Annak eldöntése során, hogy a gyermek melyik szülőnél kerüljön elhelyezésre, nem lehet figyelembe venni a szülő szexuális irányultságát és/vagy nemi identitását.**
-

A másik szülő, illetve a bíróság nem hivatkozhat arra, hogy a gyermeknevelésre az LMBTQI szülő szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt nem alkalmas, akkor sem, ha azonos nemű párjával él együtt; a gyermeket nevelő szülő pedig nem tagadhatja meg a különálló LMBTQI szülőtől a kapcsolattartás lehetőségét.

Ha a másik szülő azzal fenyegetőzik, hogy a gyermekelhelyezés során felfedi az LMBTQI szülő szexuális irányultságát és/vagy nemi identitását, és ennek negatív következményei lesznek, vagy bárki úgy érzi, hogy LMBTQI volta vagy azonos nemű párkapcsolata negatívan befolyásolja szülői alkalmasságának megítélését az eljárás bármely pontján, fontos, hogy **kérj jogi segítséget!** A Háttér Társaság jogsegélyszolgálatja jogi tanácsokkal és szükség esetén jogi képviseléssel támogatja az LMBTQI szülőket.

Mesterséges megtermékenyítés

A mesterséges megtermékenyítés olyan beavatkozás, amely során közöselés nélkül, külső segítséggel valósul meg a petesejt megtermékenyítése. A leszbikus és egyedülálló nők általában nem egészségügyi okokból veszik igénybe a mesterséges megtermékenyítést, hanem mert nem szeretnék, ha az apa ismert volna és esetleg követelné a gyermeket vagy a vele való kapcsolattartást, vagy esetleg nincs olyan férfiismerősük, aki vállalná az apaságot.

Az egészségügyi intézményekben igénybe vehető mesterséges megtermékenyítést szigorú (és a leszbikusok számára diszkriminatív) szabályok övezik. Az egészségügyi törvény szerint csak házaspárok, különmű élettársak vagy meddő, illetve koruknál fogva hamarosan meddővé váló egyedülálló nők vehetik igénybe, élettársi vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban élő leszbikusok és természetes úton fogamzásra képes nők nem. Ennek ellenére

- **az elmúlt években számos leszbikus pár vállalt gyermeket mesterséges megtermékenyítés útján,**

akkor is, ha az élettársi vagy bejegyzett élettársi kapcsolat eltagadása magán-, ill. bizonyos esetekben közokirat-hamisításnak minősül.

Mesterséges megtermékenyítés igénybevételére **külföldön** tágabb körben van lehetőség, ráadásul Magyarországon az ún. meddőségi centrumokban esetenként hosszú a várakozási idő. Ezért sokan veszik igénybe a környező országok humán reprodukciós intézeteinek szolgáltatásait – sok esetben ezek magyar nyelven is elérhető információkat közölnek a weboldalukon. Számos országban a magyarnál jóval liberálisabb a szabályozás, így leszbikus párok és egyedülálló nők (*a meddőségre vonatkozó korlátozások nélkül*) is részt vehetnek a kezelésben. Fontos megjegyezni, hogy függetlenül a kezelés vagy a szülés helyétől, a gyermekekre a magyar családjogi szabályok fognak vonatkozni, így hiába ismerné el a külföldi jogszabály anyának a pár másik tagját is, a magyar hatóságok csak a vérszerinti szülőt fogják elismerni.

Mivel a mesterséges megtermékenyítés egészséges nők esetében rendkívül egyszerű beavatkozás, azt **akár házilag is el lehet végezni** egy fecskendő segítségével. Az ilyen házilag végzett beavatkozások elvégzői azonban az emberi test tiltott felhasználásának büntetét követik el. A spermadonor nem követ el bűncselekményt. Fontos kockázat az is, hogy függetlenül attól, hogy az apát az anyakönyvbe bejegyzik-e, a spermadonor elvben később is kérheti apasága elismerését, és igényt tarthat pl. a gyermekkel való kapcsolattartásra. Erről a jogáról az apa joghatályosan nem tud lemondani, szülői joga bármikor „feléledhet”.

Ha egy gyermek születésekor nem jegyeznék be apát, a gyámhatóság a családi jogállás rendezése ügyében felveszi a kapcsolatot az anyával. Ilyenkor az anyának el kell döntenie, hogy fiktív apa bejegyzését kéri (ez 2014-ig kötelező volt, azóta nem az), vagy nem kéri apa bejegyzését. Ha a születési anyakönyvbe nem jegyeznék be apát, a gyermek a vér szerinti anya családnevét kapja, de a szülő bármikor kérheti **a gyermek családnevének megváltoztatását**, illetve azonos nemű élettársával / bejegyzett élettársával közösen kérhetik, hogy a gyermek a másik szülő vagy mindkettőjük családnevét viselje, kötőjeles formában.

Mind a hazai, mind a külföldi egészségügyi intézményben, illetve a házilag elvégzett mesterséges megtermékenyítés esetén is probléma, hogy a gyermeknek csak az őt szülő nő lesz az anyja, a pár másik tagja nem. Ez a különmemű pároknál nem így van, az ő esetükben az a tény, hogy a mesterséges megtermékenyítést közösen kérvényezték, egyben azt is jelenti, hogy a férfi a gyermek apja lesz (*függetlenül attól, hogy az ő spermájával történt-e a megtermékenyítés vagy sem*).

A nemüket hivatalosan megváltoztató transznemű férfiak női partnerükkel közösen részt vehetnek mesterséges megtermékenyítésben. A nemi helyreállító beavatkozásuk előtt a transz emberek kérhetik hívivarsejtjeik és petesejtjeik lefagyasztását, majd annak későbbi felhasználását.

Gyermekvállalás társszülőként

Ez az a családmodell, amikor egy meleg pár vagy egyedülálló férfi egy lesbikus párral vagy egyedülálló nővel vállal gyermeket: nem párként, hanem társszülőként. Sokan sokféleképpen gondolkodnak a szülők, illetve társszülők szerepéről ebben a családmodellben. Fontos, hogy valamennyi érintett **alaposan megbeszélje**, hogyan képzeli el a gyermekvállalást és a gyermek felnevelését: melyik szülővel mikor, mennyi időt tölt a gyermek, hogyan gondoskodnak róla, mi történik egy másik társszülő belépése, új kapcsolat létrejötte, vagy esetleg megszűnése esetén – hiszen ilyenkor a gyermeknek két törvény által elismert, teljes körű szülői jogokkal rendelkező szülője van. Az összes felmerülő kérdés tisztázásához érdemes jogi és esetleg mediatori segítséget is kérni.

Béranyaság

A hazai jogszabályok nem teszik lehetővé, hogy valaki béranyát fogadjon. Bár azt semmi nem zárja ki, hogy egy meleg férfi vagy férfpár egy nővel megegyezzen abban, hogy egyikük gyermekét a nő kihordja, ezért anyagi ellenszolgáltatást nyújtani bűncselekmény, családi jogállás megsértésének minősül.

A **dajkaterhességet** – vagyis hogy egy megtermékenyített petesejtet egy olyan nő hordjon ki, aki a gyermeket később nem kívánja nevelni – a hazai egészségügyi jogszabályok tiltják, függetlenül attól, hogy a dajkaanya e tevékenységéért pénzt kap-e vagy sem.

Örökbefogadás

Az örökbefogadás olyan jogi aktus, amely során rokoni kapcsolat jön létre egy gyermek és az őt örökbefogadó szülő(k), illetve annak családjá között. Örökbefogadásról beszélünk akkor is, amikor egy állami gondozott gyermeket egy pár vagy egyedülálló személy fogad örökbe, és akkor is, ha a pár egyik tagja a pár másik tagjának korábbi kapcsolatából vagy mesterséges megtermékenyítésből / örökbefogadásból származó gyermekét fogadja örökbe. Ez utóbbit hívjuk **a partner gyermeke örökbefogadásának**. Mivel az azonos nemű párok esetében a gyermek sohasem a pár közös vérszerinti gyermeke, a partner gyermekének örökbefogadása számukra kulcskérdés – erre viszont a magyar jogi szabályozás nem ad lehetőséget. Ennek az a következménye, hogy hiába nevel egy azonos nemű pár közösen egy (korábbi párkapcsolatból, mesterséges megtermékenyítésből, egyéni örökbefogadásból származó) gyermeket, őt csak az egyik szülőjéhez fűzi törvényes kapcsolat.

Ami az első helyzetet illeti, vagyis amikor egy pár „külső” gyermeket fogad örökbe, a hatályos magyar jogszabályok az örökbefogadásnak két formáját ismerik: az **egyéni (egyedüli) örökbefogadást** és a **közös gyermekké fogadást**. 2021. március 1-től a Polgári Törvénykönyv kimondja, hogy gyermeket csak házastársak fogadhatnak örökbe. Ettől

csak a rokonok és a szülő házastársa általi örökbefogadás esetén, valamint különös méltánylást érdemlő esetben lehet eltérni.

Különös méltánylást érdemlő esetben a gyermek- és ifjúságpolitikáért felelős miniszter járulhat hozzá az egyedül örökbefogadni szándékozó személy örökbefogadásra való alkalmasságának gyámhatósági megállapításához. A kérelmek elbírálása során a szexuális irányultság vagy családi állapot elvileg nem lehet szempont, tehát akár egy élettársi vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban élő személy is örökbefogadhat egyénileg.

Szemben a mesterséges megtermékenyítéssel, ahol a külföldi megengedőbb jogszabályokkal könnyű élni, az örökbefogadási szabályokat nem lehet úgy megkerülni, hogy az ember Magyarországon él és külföldről fogad örökbe gyermeket: a nemzetközi örökbefogadásokra vonatkozó ún. Hágai egyezmény szerint azokból az országokból, amelyek részesei az egyezménynek, csak akkor lehet örökbefogadni, ha a külföldi örökbefogadást a magyar hatóságok engedélyezik a magyar jog alapján.

Egy „külső” **gyermek örökbefogadására** akkor kerülhet sor, ha az egyéni örökbefogadó *(aki tehát élhet párkapcsolatban, élettársi vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban is)* rendelkezik az örökbefogadást lehetővé tevő alkalmassági határozattal. Ez akkor is így van, ha az **örökbefogadás titkos**, vagyis a gyermek állami gondozásban vagy nevelőszülőknél él és örökbefogadhatónak nyilvánították, így vérszerinti szülő már nem játszik szerepet az örökbefogadás során, és akkor is, ha **nyílt örökbefogadásról** van szó, amikor a szülő *(általában közvetlenül a gyer-*

mek megszületése után) egy konkrét személyt jelöl meg, hogy helyette az váljon a gyermek szülőjévé.

- **Az örökbefogadni szándékozóknek a lakóhelyük szerint**
- **illetékes Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatnál**
- **(Tegyesznél) kell jelentkezniük,**

hogy a megfelelő vizsgálatok (pl. pszichológiai vizsgálat, környezettanulmány) lefolytatása után alkalmassági határozathoz juthassanak. 2021 márciusától azonban, miután a Parlament változtatásokat fogadott el a Polgári törvénykönyv és a Gyermekvédelmi törvény rendelkezéseiben, az egyéni örökbefogadóknak a **gyermek- és ifjúságpolitikáért felelős miniszter** hozzájárulására is szükségük van, aki csak különös méltánylást igénylő esetekben térhet el a házastársak általi örökbefogadás szabályától. A végső döntést az alkalmassági határozat kiadásáról tehát az ő esetükben nem szakemberek hozzák meg, hanem egy politikus. A változtatás célja politikusok nyilatkozatai szerint elsősorban az volt, hogy az azonos nemű párkapcsolatban élők ne tudjanak gyermeket örökbefogadni, illetve ne kapjanak alkalmassági határozatot. Jelenleg nincs tudomásunk arról, hogy egyedül örökbe fogadni szándékozók kérelmét az illetékes miniszter elutasította volna.

Fontos, hogy ha bárkinek kérdése van az örökbefogadás folyamatával kapcsolatban, illetve annak bármely pontján megakad, felvilágosításért, jogi képviseletért **forduljon a Háttér Társaság jogsegélyszolgálatához.**

A gyermeket nevelők mindennapi élete szempontjából komoly jelentősége van a szülők közti kapcsolat jogi formájának, annak, hogy élettársi vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban élnek. A két kapcsolati forma összehasonlításáról, illetve az élettársak / bejegyzett élettársak gyermekeikhez kapcsolódó jogairól a **Bejegyzett élettársi kapcsolat. Útmutató meleg és leszbikus párok részére** című kiadványunkban írunk bővebben.

További olvasnivalók

Asszisztált reprodukció

<https://egeszsegvonal.gov.hu/a-a/1225-asszisztalt-reprodukcio.html>

Örökbe.hu
<https://orokbe.hu/>

Családi tudakozó

<http://csaladitudakozo.kormany.hu/>

<https://magyarorszag.hu> » Család » Örökbefogadás

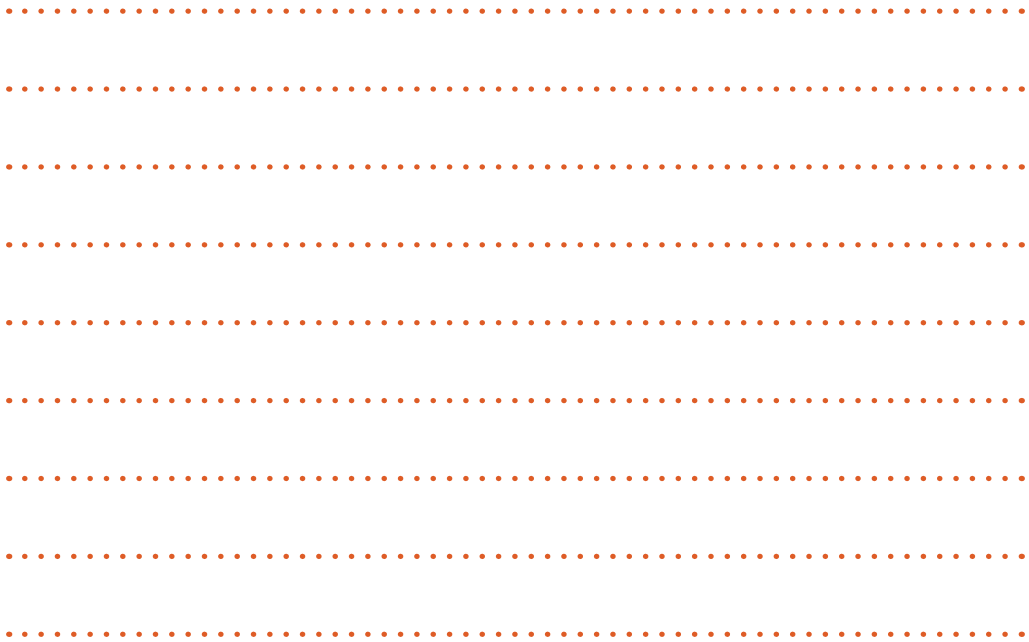
<https://magyarorszag.hu> » Juttatás, segély » Családok támogatása

Szervezetek

Szivárványcsaládokért Alapítvány

<https://www.acsaladazcsalad.hu/>

Információ és lelkisegély

137-37 (ingyenes)

+36 1 329 33 80 normál díjas

Skype: „segélyvonal”

Minden nap 18:00-23:00

chat.hatter.hu

Minden hétfőn és

szerdán 18:00-23:00

lelkisegely@hatter.hu

Jogsegély

Ingyenes jogsegélyszolgálat:

jogsegely@hatter.hu

+36 1 6 333 454

Anonim bejelentési lehetőség:

jelentsd-a-homofobiat.hu

Jelentsd a homofóbiát!

HIV/AIDS megelőzés

A minden nap 8:00 és 22:00 között elérhető telefonos és internetes tanácsadó szolgálat elérhetőségei:

hivvonal@hatter.hu

+36 1 6 333 455

